

דגם תשובות למבחן באמנות התאטרון,

מס' 051201. קיץ תשע"א

פרק ראשון – צפייה

התלמיד צריך לענות על שתיים מהשאלות 1-4.

1. הדמות

סעיף	המטלה
א.	יש להסביר מהו הרצון המרכזי שמניע את הדמות בהצגה: דוגמה: ההצגה "מראה מעל הגשר", מחזאי: ארתור מילר, בימוי: הלל מיטלפונקט. — רצון מרכזי נוסף של אדי קרבונה הוא להשאיר בקרבנו את קתרין בת אחותה של אשתו שאותה גידל מילדות. רצון זה נובע מחוסר היכולת שלו להשלים עם התבגרותה ועם רצונה לעצמאות ומהשאיפה שלו לשמור על שלמות המשפחה ולכידותה. — הרצון המרכזי של אדי קרבונה הוא להיות "איש של כבוד". אדי הוא מהגר מסיציליה, החי בחברה שבה להיות איש של כבוד יש משמעות עליונה, וקודים ברורים הקובעים מיהו איש של כבוד.
ב.	יש להסביר ולהדגים כיצד רצון זה בא לידי ביטוי באמצעות אחד המרכיבים: עבודת השחקן: הסבר והדגמה: — הרצון להשאיר את קתי בקרבנו מתבטא ביחס המגונן, האבהי והרך שאדי מגלה כלפיה. הוא פונה אליה בקול רך בחלק מהסצנות, במיוחד בתחילת ההצגה. הנשיקה שהוא מנשק אותה כשהוא שיכור מבטאת את הרצון הסמוי שלו לשמור אותה אצלו בבית כאישה ולא רק כילדה. — יגאל נאור מגלם את אדי. הוא משתמש בתנועות שמדגישות את רצונו להיראות גבר השולט במשפחה – הוא משתמש בקול רועם להדגשת סמכותו. הוא מרבה בג'סטות של הנפת אצבע מתריעה כביטוי לדרישה להישמע למרותו. מיונסצנה: הסבר והדגמה: — הרצון של אדי להשאיר את קתי בקרבנו מתבטא בקרבה הפיזית בינו לבינה כאשר היא מגישה לו סיגר, או כשהוא יושב על כיסא הנדנדה והיא כורעת לצדו בזמן שביאטריס אשתו נמצאת במטבח, מחוץ לבמה. — אדי מתמקם בבית במקומות שבהם ראוי לדעתו להתמקם איש של כבוד. למשל בכניסה לבית ובחלל המרכזי בבית, ונמנע מכניסה לחללים שהוא מחשיב כטריטוריה של נשים. רוב הזמן הוא נמצא סביב הכיסא שלו – כיסא הנדנדה או בקרבת דלת הכניסה. למטבח, הטריטוריה הנשית, הוא אינו נכנס כלל, למעט בסיום כשכבודו נרמס. שימוש באבזרים: הסבר והדגמה: — הרצון להיות איש של כבוד ולהפגין את מעמדו וכוחו בפני בני משפחתו, משתקף בסצנה שבה נערכת תחרות של הרמת כיסא בינו ובין מרקו. בסצנה זו הוא מתאמץ להרים את הכיסא ונכשל, ואילו מרקו מצליח.

2. סוגי שיח בהצגה

סעיף	המטלה
א.	מהו סוג השיח, ציון שם הדמות, אל מי/אל מה היא פונה: דוגמה: ההצגה "משרתם של שני אדונים", מחזאי: קרלו גולדוני, בימוי: מוני מושונוב. הדמות היא טרופלדינו – משרת. היא פונה אל הקהל בהיצד (aside). תיאור כיצד השחקן מבצע שיח זה על הבמה: — התיאור יכלול שני מאפיינים כמו: פעולה, תנועה, מיקום על הבמה, מיקום ביחס לנמען. ההיצד מבוצע בדרך כלל כאשר טרופלדינו עוצר את הפעולה הבימתית, עובר לעמידה פרונטלית ופונה אל הקהל. לעתים הוא רק מפנה ראש אל הקהל. מיד עם תום ההיצד הוא חוזר לפעולה הבימתית. רוב ההיצדים קצרים – משפט אחד או שניים, אך יש גם מונולוגים ארוכים יותר שבהם טרופלדינו משתף את הקהל בלבטיו, מעיר הערות על המתרחש ועל דמויות אחרות או מצדיק את פעולותיו (בעיקר את הפעולות הפחות מוסריות).
ב.	יש להסביר ולהדגים את המטרה של שימוש בשיח מהסוג שתואר בסעיף א: — <u>המטרה</u>: השלמת מידע לקהל כדי לאפשר לו להתמצא בעלילה (בעיקר בעלילה הקומית הסבוכה). <u>דוגמה</u>: במהלך המחזה טרופלדינו נאלץ לשקר לשני אדוניו כדי לשמור על המשרה הכפולה שלו, ולכן הוא מוסר לקהל את המידע האמתי על מעשיו באמצעות ההיצדים, שבהם הוא מספר מאין בא ומה קרה. — <u>המטרה</u>: לשתף את הקהל במחשבות ובהתלבטויות של הדמות. <u>דוגמה</u>: טרופלדינו משתף את הקהל ברעב האין-סופי שלו, בפחדיו שמא תיחשף רמאותו ובמזימות שהוא רוקח נגד הדמויות האחרות, במיוחד נגד האדונים. — <u>המטרה</u>: לגרום לקהל לאמץ את נקודת מבטה של הדמות ו"לתמוך" בה. <u>דוגמה</u>: טרופלדינו פונה אל הקהל כאשר הוא מחשב את ה"פירורים" שילקט מהעבודה עבור שני האדונים – רווח זעום. מידע זה מאפשר לקהל "לקבל" את דרכו המעשית והערמומית בבחירה לשרת בו-זמנית שני אדונים.

3. **עיצוב תקופה/חברה על הבמה**

סעיף	המטלה
א.	יש לציין את התקופה/החברה, ולהדגים את עיצוב התקופה/החברה באמצעות אחד המרכיבים הבימתיים: — הדגמה תכלול שני פריטים לפחות. דוגמה 1: ההצגה "החוטם", מחזאי: גוגול, בימוי: שי פיטובסקי. התקופה/החברה: הפקידות בשירות המדינה בחברה המעמדית הרוסית במאה ה־19. הדגמה: תפאורה: הבמה מעוצבת כקופסה שחורה ריקה. השחקנים נכנסים כשבידיהם מלבנים מעץ בצבע אפור, היוצרים רושם של מזוודות. המלבנים הופכים להיות פרטי תפאורה היוצרים מקומות שונים על הבמה: מספרה, גשר, ביתו של ה"מאיר" קובאליוב ועוד. תלבושות: כל השחקנים לבושים בחליפות מחויטות אפורות, בגזרות צמודות, בווסטים, ז'קטים, עניבות וחולצות לבנות שעל שרווליהן מוצמדים סרטים שחורים האופייניים לפקידים בחברה המעמדית האירופאית. התלבושות מדמות מדי שרד, והן זהות למעט הבדלים קלים בעיצוב ובאופן רכיסת הכפתורים. לכל השחקנים (מלבד המאיר) אפים כחולים. דוגמה 2: ההצגה "מסילה לדמשק", מחזאי: הלל מיטלפונקט, בימוי: אילן רונן. התקופה/ החברה: תקופת המנדט הבריטי בארץ־ישראל — שנות ה־40, החברה בפלשתינה (יהודים, ערבים, בריטים) לפני קום המדינה (חלק מהמחזה מתרחש בסוף שנות ה־50). הדגמה: תפאורה: פסי רכבת מונחים על הבמה וחוצים אותה לאורכה ולרוחבה. בעומק הבמה יש מסך מרכזי ומשני צדיו מסכים קטנים יותר. על המסך מוקרנות תמונות בשחור ולבן: מסילת הברזל הישנה לדמשק, יומני מלחמה האופייניים לתקופה, למשל יומן של הצבא הבריטי בפלשתינה, יומן של ניצחון האנגלים באפריקה (אל־עלמין), יומן של נאום ניצחון של צ'רצ'יל. התפאורה של "מסילה לדמשק" משקפת שתי תקופות באחת, צבעוניות של הריהוט והקרנות הווידאו בסוף שנות ה־50, ובאחרת, צבעי שחור–לבן של הריהוט וההקרנות בשנות ה־40. תלבושות: לנשים שמלות קיציות ארוכות ואווריריות שצבען אפור בהיר, והן מעוטרת בתחרה לבנה, לרגליהן גרביים לבנים ומגפונים עם שרוכים. החיילים הבריטים במדי הצבא הבריטי בצבעי אפור וחגורות מותן לבנות. ג'אלל ואביו העו"ד פתחי בחליפות אפורות, חולצות לבנות ועניבות שחורות. התלבושות, כמו התפאורה עוברות אותו שינוי — בשנות ה־50 הן תקופתיות וצבעוניות — החצאיות, החולצות, וכן הגברים לבושים בחליפות וחולצות צבעוניות.
ב.	הסבר במה המרכיב שהודגם בסעיף א, סייע לאפיון התקופה/החברה מבחינת נורמות, רעיונות או ערכים: דוגמה 1 — "החוטם": תפאורה: הצורה הגאומטרית של המלבנים וצבעם האפור על רקע הבמה השחורה יוצרים תחושה של אחדות, סדר, חוקים ברורים, נוקשות ושמרנות — תכונות טיפוסיות למערכת הבירוקרטית, המסייעות לאפיון החברה ההיררכית הפקידותית בשירות הציבורי, חברה אפרורית ומקובעת. תלבושות: — האחידות של התלבושות מדגישה קונפורמיות. הגזרות המחויטות והצמודות יוצרות רושם של חברה שמרנית, מעמדית, בעלת נורמות מחייבות ומחמירות. נורמות של "טיפוס בסולם התפקידים" ושל ציות לכללים. — האפים הזהים, הבולטים בצבעם הכחול, מסייעים לאפיין את הפקידות הממשלתית כחברה שמתוקף התפקיד והסמכות שהוענקו לה, מתנהגת בהתנשאות, בתוקפנות ובחוסר רגישות כלפי "האזרח הקטן". — הקו האלכסוני הנוצר בז'קטים ובווסטים מאופן רכיסת הכפתורים, אינו סטנדרטי, הוא מבטא את העיוות האישי שהתפתח אצל כל אחת מהדמויות. עיוות זה הוא סימפטום ללחצים החברתיים האופייניים לחברה שבה יש פערי מעמדות קיצוניים. חברה שהערכים שלה והנורמות המקובלות בה מכתיבים מרדף אחרי תארים ומשרות, אחרי הישגיות כוזבת, וכרוכים בהשפלה, באיום, בניצול, בנוקשות, במחנק ובנרדפות.

דוגמה 2: "מסילה לדמשק": תפאורה: — מסילות הברזל שאפשרה תנועה חופשית בין פלשתינה לסוריה מרמזות על השקפת עולם שחוצה זהויות לאומיות לטובת יחסי שכנות וערכים כלל אנושיים. השקפה זו מבטאים במחזה העו"ד הערבי פתחי שדוגל באידאולוגיה קומוניסטית ושרה היהודיה, שגישתה קוסמופוליטית, והיא שואפת לעולם שבו יהודים וערבים חיים יחד בדו־קיום. המסילה שמייצגת אפשרות של דו־קיום הופכת במיזנסצינות לחסם, לחוצץ בין היהודים לערבים, ואף בין המחזרות השונות. תפאורה/תלבושות: — צבעי השחור-לבן וגוני האפור בפרטי התפאורה, בסרטים המוקרנים על המסך ובתלבושות מבטאים עמדה חסרת פשרות שקנתה אחיזה בקרב רבים מבני התקופה בפלשתינה, על רקע המתח המתעצם וההתנגשויות בין יהודים, ערבים ובריטים. על פי עמדה זו, העימות במשולש היחסים — יהודים, ערבים, בריטים — הוא בלתי נמנע, ורק מאבק יכריע את עתיד הארץ.

4. **עיצוב רעיון באמצעות צבע או חומר**

סעיף	המטלה
א. הסבר אחד הרעיונות המרכזיים שהיוצרים ביטאו באמצעות צבע או חומר על הבמה: דוגמה 1: ההצגה "חלום של לילה בלב קיץ", מחזאי: שקספיר, בימוי: גלעד קמחי. האהבה מטריפה את הדעת, כשאהבים היצר גובר על השכל והתבונה. יש ניגוד בין העולם היצרי, החושני שבו שולטות האהבה והתשוקה ובין העולם השכלי, עולם התבונה. דוגמה 2: ההצגה "גטו", מחזאי: יהושע סובול, בימאי: עומרי ניצן. היחס אל היהודים בגטו היה משפיל ולא אנושי, כאל תת־אדם כלוא, כאל חיה.	
ב. יש לתאר ולהסביר את השימוש של היוצרים בצבע או בחומר לעיצוב הרעיון שעליו כתב בסעיף א: — התיאור יכלול שלושה פריטים. דוגמה 1: צבע תיאור: העיר היא בצבעי אפור ולבן: הרצפה, הקוליסות, הכיסאות, השולחנות, אפילו הגיטרה. ביער לעומת זאת יש גודש של צבעים: לגיטרה יש צבע, הרצפה מכוסה ירוק, הקוליסות של העצים ירוקות, התאורה צבעונית והתלבושות של הפיות הן בשלל צבעים. הסבר: השימוש בצבע נועד להדגיש את ההבדל בין היער המייצג את היצר, החיוניות, החופש והתשוקה ובין העיר המייצגת את התבונה, החוק, הסדר, הנוקשות, האפרוריות והניכור. דוגמה 2: חומר תיאור: היוצרים השתמשו בחומר מתכתי, המקיף את הבמה לגובה, משלושה צדדים וסוגר כמו כלוב על הדמויות. בחלק הקדמי של הבמה מונחת על הרצפה רשת ברזל. השחקנים טיפסו על קוליסות ממתכת, ניגנו עליהן, נייערו אותן והשמיעו צליל מתכתי. בחלק גדול של הבמה מונחים בדים המאורגנים כחבילות בגדים וציוד הנערמות לגובה רב. הסבר: קירות המתכת יצרו תחושה שהדמויות לכודות בתוכם כמו אסירים בכלא או חיות בכלוב. כשהדמויות מטפסות על הקוליסות ומנערות אותן עד שהן משמיעות צליל מתכתי, מודגש חוסר האונים שלהן ותחושות האיום והחרדה שאופפות את הדמויות בהצגה. ריבוי חבילות הבדים המוערמות זו על גבי זו מדגיש את מצב יהודי הגטו — הבעלים שנשלחו להשמדה השאירו אחריהם חומר רב. דוגמאות נוספות: הצבע האפור בהצגה "החוטם", צבעי שחור ולבן בהצגה "מסילה מדמשק".	

פרק שני — סוגות (ז'אנרים): טרגדיה, קומדיה

התלמיד צריך לענות על אחת מהשאלות 5-6.

5. הקונפליקט בטרגדיה

סעיף	המטלה
א.	יש להסביר קונפליקט אחד בטרגדיה: — יש להציג את שתי העמדות בקונפליקט. — יש לציין מי היא הדמות המייצגת כל עמדה. דוגמה: המחזה "אדיפוס המלך", מאת סופוקלס. — הקונפליקט במחזה הוא המאבק בין הידיעה האנושית ובין הידיעה האלוקית. בין העמדה שאפשר לסמוך על החכמה והחושים של האדם כדי לקבוע מהי האמת ובין העמדה שהאמת נמסרת באמצעות נציגי האל. — את העמדה האחת מייצג אדיפוס ואת העמדה האחרת מייצג הנביא טירסיאס.
ב.	יש להדגים כיצד העמדה של כל אחת מן הדמויות האלה באה לידי ביטוי באחת הסצנות בטרגדיה: אדיפוס וטירסיאס מתעמתים בנוגע לשתי השקפות עולם בסצנה שבה אדיפוס להוט לגלות מי רצח את ליוס כדי להציל את העיר תבאי מהמגפה. דרך החקירה של אדיפוס מתבססת על החכמה וההיגיון. הוא קורא לטירסיאס כדי שיעזור לו לגלות את האמת. כשטירסיאס מגיע הוא נמנע מלחשוף את האמת. אדיפוס כועס עליו ומאשים אותו בבגידה, משום שאינו מצליח להבין את הסיבה לסירוב של טירסיאס לשותף פעולה עם המלך. כאשר טירסיאס חושף את האמת הידועה לו כשליח האלים ומאשים את אדיפוס ברצח ליוס ובגילוי עריות, ראייתו המוגבלת של אדיפוס כבן אנוש אינה מאפשרת לו להכיר באמת, והוא דבק בעמדתו. הוא מטיח עלבונות בטירסיאס, וטירסיאס משיב לאדיפוס שהאלים הם שגזרו את גורלו.

6. הקומדיה — פגם באופי של הדמות

סעיף	המטלה
א.	יש לציין את שם הדמות שיש פגם באופייה ואת הפגם ולהביא שתי דוגמאות שבהן פגם זה בא לידי ביטוי בקומדיה: דוגמה: המחזה "הקמצן", מאת מולייר. הדמות היא הרפגון, הפגם שלו הוא קמצנות. פגם זה מוצג בהפרזה. להרפגון יש שיגעון לדבר אחד — כסף. הוא רואה הכול דרך שיקולים של רווח והפסד ומוכן להקריב את אושרם של ילדיו בגלל התאוה שלו לכסף. במערכה השלישית בתמונת ההכנות לקראת הסעודה, הרפגון מתיימר להעמיד פנים של מארח בורגני, אך קמצנותו עומדת בסתירה ליומרה זו. יש לו תפיסת עולם מעוותת, והוא חושד שכולם רוצים לגנוב את כספו. הרפגון מבקש מהמשרת להגיש לאורחים שתייה רק אם יבקשו. כשאחד המשרתים מתלונן על חור במכנסיו, הוא מורה לו לעמוד עם הגב לקיר, למשרת אחר הוא מראה כיצד עליו לכסות כתם שמן בבגדו בעזרת כובעו. הוא מתכנן את הסעודה עבור פחות אנשים מאלו שהוזמנו.

ב. יש להסביר כיצד הפגם של הדמויות בסעיף א תורם להתפתחות העלילה או לביטוי אחד הנושאים שהקומדיה עוסקת בהם: התרומה להתפתחות העלילה: — הפגם של הרפגון — הקמצנות — תורם לחסימת דרכם של הצעירים לאהבה. קליאנט, בנו של הרפגון, מאוהב בשכנה הענייה והצעירה מריאן, אך הרפגון מייעד לו אלמנה עשירה. — הפגם תורם להתרת העלילה, להסרת החסימה. לפלש גונב את קופת האוצר של הרפגון והרפגון נאלץ להסכים לשידוך של בנו עם מריאן כדי לזכות שוב באוצר שלו. או: התרומה לביטוי אחד הנושאים בקומדיה: אחד הנושאים במחזה הוא הוקעת האדם המשועבד לחולשותיו. הפגם של הרפגון — הקמצנות, אוטם את לבו ומונע ממנו להיענות לצרכים של ילדיו. פגם זה מביא אותו כמעט לידי טירוף.
--

פרק שלישי — סגנונות תאטרון במאה ה-20: ראלזים, תאטרון אפי, תאטרון אבסורד
 התלמיד צריך לענות על אחת מהשאלות 7-9.

7. תאטרון אפי

סעיף	המטלה
א. יש להסביר את הביקורת של ברכט על החברה המעמדית בתקופתו: — התנאים הכלכליים בחברה בת־זמנו הכתיבו אי־שוויון מעמדי וניצול. — כדי לשרוד בחברה אכזרית זו, אנשים הופכים לרודפי בצע, ובלתי מוסריים, המונעים רק על ידי רעב וכוח ומאבדים צלם אנוש. — בני האדם אינם פועלים לתיקון המצב משום שהם טרודים בהישרדות יום-יומית, נשענים על אמונות שונות ותולים את הישועה בכוחות חיצוניים. — השליטים והחזקים יוצאים נשכרים מהמלחמות, ואילו החלשים נרמסים.	
ב. יש להסביר ולהדגים כיצד הביקורת באה לידי ביטוי במחזה באמצעות שני מרכיבים: דוגמה: המחזה "הנפש הטובה מסצ'ואן" מאת ברטולד ברכט. עיצוב דמויות הסבר: הדמויות במחזות של ברכט הן "פלקטיות" ומעוצבות על פי שיוך מעמדי כלכלי-חברתי. לחלק מהדמויות אין אפילו שם, הן נקראות על פי מקצוען/תפקידן. הדמויות שמשתייכות למעמד הגבוה הן תמיד נצלניות, אגואיסטיות, שולטות באחרים, קהות חושים. הדמויות שמשתייכות למעמד הנמוך הן תמיד עניות, נזקקות ומנוצלות. הן נמצאות במלחמת הישרדות כלכלית מתמדת, לכן כשאך מזדמן להן גם הן עצמן הופכות למנוצלות. הדגמה: שן־טה שייכת למעמד חברתי נמוך ונאלצת להתפרנס מזנות. היא רוצה להיות טובה, אך היא מבינה שכדי לשרוד בחברה האכזרית והנצלנית שבה היא חיה, עליה לסגל את חוקיה. אילוצי החיים והצורך לשרוד מקשיחים אותה. קונפליקט הסבר: כאשר מתעורר קונפליקט, פתרונו מבוסס תמיד על הצורך לשרוד. הדגמה: הקונפליקט של שן־טה הוא הצורך לבחור בין להיות אדם טוב ובין להיות אדם רע. בכל פעם שקונפליקט זה מתעורר היא פותרת אותו באמצעות התחפשות לבן דודה שוי־טה, המתנהג באכזריות ובקשיחות. תוכן העלילה הסבר: תוכן העלילה במחזות של ברכט עוסק במצבים שבהם יש יחסי כוחות של מנצל ומנוצל. על פי רוב הגיבור חווה מצבים שבהם הוא נדרש להתמודד שוב ושוב עם המציאות האכזרית והשרירותית. הדגמה: שן־טה מקבלת מתנה כספית מהאלים. הזדמנות זו מאפשרת לה לעזוב את העיסוק בזנות, לרכוש חנות טבק, לעזור לשכנים ולהתאהב. אף על פי כן היא נאלצת להתחפש לדמות דמיונית — בן הדוד שלה שוי־טה, שמתנהג בקשיחות ובאכזריות ומאפשר לה להתמודד עם העולם ולגונן על עצמה.	

8. תאטרון אבסורד

סעיף	המטלה
א.	יש להביא שתי דוגמאות לשימוש שהדמות עושה באבזר או בפריט תפאורה במהלך המחזה: דוגמה: המחזה "הכיסאות", מאת יוג'ן יונסקו. הזקן והזקנה מחכים ל"אורחים" שיבואו לשמוע את הבשורה של הזקן. * בתחילה יש רק שני כיסאות על הבמה ועליהם יושבים שני הזקנים. * כאשר מגיעה האורחת הראשונה (לכאורה, בעצם לא מגיע איש). הם מכניסים כיסא נוסף ומושיבים אותה עליו, משוחחים אתה ומנעימים את זמנה. * ככל שמגיעים עוד ועוד "אורחים", שני הזקנים נעים הלך ושוב, במהירות גוברת והולכת, מביאים עוד ועוד כיסאות בתנועה מכנית חסרת פשר ומשמעות עד שהבמה מתמלאת בכיסאות התופסים את כל החלל.
ב.	יש להסביר כיצד הדוגמאות שהובאו משקפות את תפיסת העולם של תאטרון האבסורד בנוגע למצבו של האדם: — הבאת עוד ועוד כיסאות אל הבמה והצטברותם על הבמה מדגישה את בדידותם של הזקנים בין הכיסאות הדוממים. פעילות זו מבטאת את התפיסה שהאדם נמצא במצב של בדידות קיומית. — השימוש המכני בכיסאות הוא מטפורה לתפיסה של תאטרון האבסורד את חיי האדם בעולם נטול פשר ומשמעות, עולם מכני וחסר היגיון. בעולם זה מערכות היחסים מתפוררות ומותירות את האדם בריקנות נוראה. — ככל שהכיסאות מתרבים, הזקנים עסוקים יותר ויותר בסידור הכיסאות ופחות בתקשורת, הדיאלוג מתרוקן מתוכן ומשמעות עד שהזקן לוקה באלם משתק. אירוע זה מדגיש באופן אירוני את התפוררות השפה כאמצעי תקשורת בין בני האדם. — הכיסאות ממלאים את החלל ודוחקים את הדמויות לקצה, הכיסאות מייצגים את התפיסה שהעולם החיצוני מעורר חרדה, רודף ומאיים על הקיום של האדם.

סעיף	המטלה
א.	— יש לציין את סגנון המחזה, שמו ושם המחזאי. — יש לתאר את תמונת הסיום במחזה. — תיאור יכלול שלושה מרכיבים כמו: פעולות, פרטי תפאורה, קול, טקסט. דוגמה 1: המחזה "אימא קוראז", מחזאי: ברטולד ברכט, סגנון אפי. תמונת הסיום מתרחשת לאחר מותה של קתרין, בתה של אימא קוראז. אימא קוראז שרה שיר ערש לבתה המתה, אף שהאיכרה מציינת בפניה שבתה מתה ולא ישנה. היא מסרבת להודות בכך שגם בנה האחר איילץ כבר מת. מבחינתה החיים חייבים להימשך. היא רותמת את עצמה לעגלה ומתכוננת להצטרף לגדוד ולחזור לעסקים כרגיל. קול שירה עולה מירכתי הבמה: לא תם הקרב, המלחמה נמשכת, המלחמה תחזור שוב במחזוריות כמו עונות השנה ואימא קוראז תחזור לעסוק במסחר ולהניע את גלגלי העגלה כבורג במנוע המלחמה. דוגמה 2: המחזה "מחכים לגודו", מחזאי: סמואל בקט, סגנון האבסורד. בתמונת הסיום גוגו ודידי מנסים לתלות את עצמם על חבל אך נכשלים. הם מחליטים להיפרד וקובעים להיפגש למחרת כדי לנסות שוב לתלות את עצמם, אלא אם כן יגיע גודו ואז ייושעו. אסטרונן מציע ללכת. ולדמיר מציע לאסטרונן להרים את המכנסיים, אך הם אינם זזים ממקומם. דוגמה 3: המחזה "בית הבובות", מחזאי: הנריק איבסן, סגנון ריאליזם. התמונה האחרונה היא שיחת פרדה בין הלמר לנורה. הלמר צונח על כיסא ליד הדלת ומליט את פניו בידי. הוא קורא לאשתו פעמיים: "נורה, נורה", הוא מסתכל סביבו ומבין כי אשתו אכן עזבה, ברקע נשמעת טריקת דלת.
ב.	יש להסביר ולהדגים במה תמונת הסיום משקפת שניים ממאפייני הסגנון של המחזה שבחר. דוגמה 1: סגנון אפי — תמונת הסיום משלבת בין דיאלוג ובין שיר. שילוב זה יוצר את אפקט הניכור האופייני למחזה האפי. אפקט שנועד לקטוע את ההזדהות של הצופה וליצור מתח בין הכאב של אימא קוראז שאיבדה את ילדיה ובין המחשבה על המתרחש. — השיר המושר בתמונת הסיום מדבר על המלחמות שחוזרות ונשנות ונקבעות בשירותיות על ידי המעמד השליט שמרוויח מהן, ומיועד לעורר בקהל ביקורת חברתית. דוגמה 2: סגנון האבסורד — המספר הרב של שאלות שהדמויות שואלות בתמונת הסיום מבטא את חוסר האונים וחוסר המוצא האופייני לסגנון האבסורד. ידי וגוגו אינם יודעים כיצד לפעול, דבר שמדגיש את המצוקה והחרדה שלהם. — בתמונת הסיום ידי וגוגו חוזרים על המשפט: "ובכן נלך?", דבר זה משקף את החזרה האופיינית לסגנון האבסורד. — המשפט האחרון של ידי וגוגו הוא: "ובכן נלך?", אך הם אינם קמים והולכים. אין קשר בין האמידה למימוש שלה. דבר זה אופייני לסגנון האבסורד ומבטא את חוסר המשמעות וחוסר ההיגיון בשיח בין אנשים. דוגמה 3: סגנון הריאליזם — שיחת הפרדה בין בני הזוג מלווה באפקטים קוליים, בפעולות תכליתיות ובפרטי תפאורה, המשווים לסיום נופך ריאליסטי מובהק. ריבוי הפרטים יוצר תמונה מלאה ואשליה של מקום והתרחשות אותנטיים, כחיקוי למציאות. נורה לובשת מעיל וכובע ונושאת תיק מסע קטן, היא מניחה אותם על השולחן/על הכיסא. היא כורכת צעיף לצווארה, נותנת לבן זוגה את הטבעת והמפתחות, נוטלת שוב את תיק המסע ויוצאת, הוא צונח על הכיסא, מלמטה נשמע קול הדלת הנטרקת. — הדמויות במחזה הריאליסטי משקפות את הממדים האנושיים, המורכבים שלהן, כפי שנבנו והתפתחו במהלך המחזה. נורה נעשית אישה עצמאית שמורדת במוסכמות. היא בוחרת את דרכה באומץ והחלטתה נחושה, היא עוזבת בטריקת דלת.

פרק רביעי — דרמה עברית ותאטרון ישראלי

התלמיד צריך לענות על אחת מהשאלות 10-11.

10. חלום כמשקף הלכי רוח

סעיף	המטלה
א.	— יש לכתוב מהו החלום של אחת הדמויות במחזה ישראלי/הצגה מהמחזאות הישראלית שלמד/צפה בו. — יש להסביר כיצד החלום בא לידי ביטוי באחת הסצנות: דוגמה: המחזה "הוא הולך בשדות" מאת משה שמיר. <u>הסבר החלום:</u> מיקה היא ניצולת שואה והיא בת זוגו של אורי גיבור המחזה. היא חולמת על בית משלה, בית עם קירות עבים, שתוכל לרהט ולתלות בו תמונות ושלא תצטרך לעזוב אותו לעולם. היא חולמת על שייכות והשרשות ועל בניית תא משפחתי יציב בקיבוץ, עם ילדים ובן זוג, שיהיה לה שקט וטוב. <u>כיצד החלום בא לידי ביטוי באחת הסצנות:</u> סצנת הפרדה, לפני שאורי יוצא למשימה שאליה גויס בפלמ"ח. אורי ומיקה יושבים ליד שער הקיבוץ, לילה, אורי מבקש ממיקה שתעביר את חפציה לחדר שקיבלו בקיבוץ, והיא אומרת שתעשה זאת רק לכשיחזור, וביתניים תחכה באוהל שלה. הוא דוחק בה בטענה שלא ישמרו להם את החדר ומוסיף ואומר כי איננו מבין אותה, ושאל לא תתרגל להיות חזקה יותר ולכעוס פחות יהיה לה קשה מאוד בארץ הזאת. היא משיבה שאינה רוצה להיות גיבורה וכי עברה כבר את מכסת הצרות שלה. אורי תוהה אם היא מנסה ללחוץ עליו שלא לצאת למשימה, והיא מבקשת שידחה את המשימה בחודש או בשבועיים כדי שייכנסו יחד לחדר. הוא כועס ומתעקש שתאמר מה היא רוצה באמת, והיא פורסת בפניו את חלומה. אורי אינו מבין את הצרכים והחלומות של מיקה, לועג לחלומה ("צריך מחורבן עם תמונות על הקירות ווילון") ומדגיש שהמשימה הלאומית קודמת לכול. המכונית מגיעה לאסוף אותו, ומיקה נעלמת בלי שייפרדו כראוי.
ב.	יש להסביר כיצד החלום משקף מגמות או הלכי רוח בחברה הישראלית בתקופה שבה המחזה עוסק: החלום של מיקה מייצג את הצרכים של ניצולי השואה שהגיעו לישראל כפליטים, תלויים וחסרי כול. הם משתוקקים לבית ומשפחה ולמימוש הצרכים האישיים. צרכים אלה לא תמיד תאמו את הערכים של אנשי ההתיישבות העובדת, שדגלו בהקרבה ובהתנדבות למען הכלל. החלום של מיקה, כפי שהוא מתבטא בעימות שלה עם אורי, משקף את ההתמודדות של ניצולי השואה שהגיעו לארץ עם החברה הצברית המחוספסת. חברה שגזרה עליהם שתיקה, שדרשה מהם להצניע את מורשתם התרבותית ולאמץ את התרבות והנורמות של "היהודי החדש" — הצבר. חברה לא סובלנית שהייתה אטומה לצורכיהם ולכאבם.

11. הזיקה בין מרחב (מקום) ובין זהות ישראלית

סעיף	המטלה
א.	יש לתאר את המרחב שבו העלילה מתרחשת: — התיאור יכלול שלושה מרכיבים. דוגמה: המחזה "בערבות הנגב", מאת יגאל מוסינזון. — המחזה מתרחש בקיבוץ בקעת יואב, בנגב. במהלך המחזה הקיבוץ כמעט שנהרס כליל, חברי הקיבוץ מחופרים באדמה ומכותרים על ידי הצבא המצרי. — התמונה הראשונה מתרחשת בבונקר ובו שולחן, מכונת כתיבה ומיטה, ובפינה ניצבים רובים. צבי מדפיס: "אתמול הופצה הרפת שלנו, שמונים פרות נהרגו בשתי הרפתות שנהרסו כליל". הוא מוסיף ומתאר את המועקה שלו בשל היותו בתוך הבונקר עמוק באדמה. — בהמשך נאמר שגן הירק הפך לשדה מוקשים, השדות לשטח הפקר וחדר האוכל, המשק והמרפאה נהרסו. מסביב גדרות תיל, והנוף הרוס בשל ההפגזות.
ב.	יש להסביר את הזיקה בין המרחב שתיאר ובין הזהות הישראלית במחזה/הצגה שבחר: — מתואר מרחב של קיבוץ במצור, הזמן והמקום מובהקים — קיבוץ בנגב בזמן מלחמת העצמאות. התמורות שהתחוללו בקיבוץ בעקבות המלחמה מעידות על יישוב שהיה מקום פורח — ובו רפת, שדות ובתי מגורים — והפך לעמדה צבאית. מעבר מחוויה, שאמורה להעניק ביטחון וקרקע מוצקה, לחוויה של מצור, סגירות, הרס ומלחמה, שאפיינה את החברה הישראלית בתקופה זו. — תיאור זה של המרחב הגאוגרפי מייצג את התחושות, התפיסות והערכים של החברה הישראלית באותה העת: חוויית המצור והצורך להיאבק להסרתו כהכרח קיומי, ערכים של עמידה במאבק, התמדה והיאחוות במקום, והתמודדות עם סוגיות של הקרבה, גילויי אומץ וגבורה.